

Course of study (code) / Назва дисципліни (шифр)	Бюджетна система EI0722CBUDS
Academic year / Навчальний рік - Семестр	2022/2023 –2 семестр
Course of study / Назва спеціальності	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Educational program / Освітня програма Education - ECTS / Рівень – Кредити Status / Статус Learning language / Мова навчання	«Фінанси, банківська справа і страхування» Початковий рівень (короткий цикл) / 4 кредити ECTS Варіативна Українська
Author / Укладач	Садovenko Марина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, Державний університет економіки і технологій, e-mail: sadovenko_mm@kneu.dp.ua , http://orcid.org/0000-0002-3599-8339
Консультації	Офлайн/онлайн вівторок 14.00 -15.00

A. OBJECTIVE OF THE SUBJECT / МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета опанування дисципліни - формування компетентності та надання студентам знань з теорії та практики формування бюджетної системи в частині сутності бюджетних відносин і характеру їх впливу на суспільство.

Основними завданнями курсу є: надати студентам фундаментальні теоретичні знання і виробити у них практичні навички щодо: концептуальних підходів до сутності бюджету держави, його призначення і ролі у суспільстві; теоретичних, методологічних та практичних засад формування бюджетної політики, бюджетного механізму; складу і принципів організації бюджетної системи України на сучасному етапі її розвитку, засад законодавчого регулювання бюджетного процесу та організації системи доходів, видатків і кредитування державного та місцевих бюджетів, проблем міжбюджетного регулювання і надання міжбюджетних трансфертів з урахуванням змін, що відбулися в правовому полі України; структури і динаміки видатків на соціальний захист населення і соціальну сферу, управління та оборону, а також впливу основних видів бюджетних видатків на розвиток економіки.

B. SUBJECT PROGRAM / ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави.

Функції держави — визначальний чинник формування бюджету. Багатогранність бюджету як суспільного явища, його економічний та матеріальний зміст і форма прояву.

Бюджет держави як економічна категорія. Роль і місце бюджету у перерозподільних відносинах у суспільстві. Взаємозалежність між ВВП і бюджетом. Бюджетна централізація ВВП та її межі. Об'єктивна тенденція зростання бюджетної централізації ВВП, чинники, що протидіють цій тенденції. Фінансові протиріччя у суспільстві, пов'язані з формуванням бюджету та способи їх вирішення. Забезпечення оптимальності пропорцій розподілу і перерозподілу ВВП. Бюджетний вплив на забезпечення економічного і соціального розвитку. Бюджетна модель суспільства, необхідність її реформування в Україні.

Бюджет як основний фінансовий план держави. Склад і структура доходної і видаткової частин бюджету, фактори, що впливають на них. Правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники. Бюджет як віддзеркалення економічної, соціальної і міжнародної політики держави. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Бюджетний процес та його складові. Завдання, принципи і методи бюджетного планування. Стан бюджету як фінансового плану: рівновага доходів і видатків; перевищення доходів над видатками; бюджетний дефіцит. Фактори, що визначають стан бюджету. Форми перевищення доходів над видатками: бюджетні резерви, бюджетний надлишок, бюджетний профіцит. Бюджетний дефіцит: визначення, причини виникнення, джерела покриття, наслідки.

Взаємозв'язок бюджету з планом економічного і соціального розвитку та іншими фінансовими планами.

Бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки та місце у системі державних фінансів. Бюджетні потоки та управління ними.

Роль і місце бюджету у фінансовому механізмі. Бюджет у системі фінансового забезпечення потреб соціально-економічного розвитку, сфера поширення бюджетного фінансування. Бюджетні асигнування як мультиплікатор економічного зростання. Бюджет у системі фінансового регулювання, його визначальна роль у сукупності економічних методів управління економікою. Інструменти бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток

Тема 2. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України.

Поняття бюджетного устрою і бюджетної системи, їх співвідношення.

Основи бюджетного устрою: виокремлення видів бюджетів; встановлення принципів побудови бюджетної системи; організація розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи; встановлення характеру і форми взаємовідносин між бюджетами.

Види бюджетів. Центральний бюджет держави, його призначення. Місцеві бюджети, їх види. Централізовані регіональні бюджети та бюджети в поселеннях.

Принципи побудови бюджетної системи. Поєднання централізованих і децентралізованих бюджетів як основа

демократичного бюджетного устрою. Альтернативні принципи встановлення взаємозв'язку між централізованими і децентралізованими бюджетами: єдність бюджетної системи та автономність кожного бюджету. Визначальні ознаки єдності бюджетної системи, передумови її встановлення. Законодавче визначення бюджету держави як єдиного фонду грошових коштів. Переваги і недоліки бюджетної системи, побудованої на принципі єдності. Поняття і характерні ознаки принципу автономності бюджетів, його забезпечення. Автономність бюджетів як визначальна передумова раціональної та ефективної фінансової діяльності місцевих органів влади й управління.

Засади розмежування видатків і доходів між окремими бюджетами. Територіальний та відомчий підходи до розподілу видатків. Фактори, що визначають порядок і пропорції розподілу доходів між бюджетами. Закріплені та регулюючі доходи. Чинники і порядок закріплення доходів. Види регулюючих доходів і порядок бюджетного регулювання.

Характер і форми взаємовідносин між бюджетами. Субсидіювання та його види: субсидії, субвенції, дотації. Порядок виділення та використання окремих видів субсидій. Вилучення бюджетних надлишків як форма взаємовідносин між бюджетами і бюджетного регулювання. Бюджетні позички, їх причини, порядок виділення і погашення. Взаємні розрахунки між бюджетами, причини їх виникнення і порядок проведення.

Бюджетний кодекс України. Принципи побудови бюджетної системи України, їх оцінка. Склад бюджетної системи України. Державний бюджет України, його призначення, склад і структура доходів і видатків. Роль Державного бюджету в регіональному, галузевому і соціальному перерозподілі. Республіканський бюджет Автономної Республіки Крим. Місцеві бюджети, їх види, склад і структура доходів і видатків.

Тема 3. Система доходів бюджетів.

Методи формування доходів бюджету. Доходи держави від підприємницької діяльності. Доходи від державних майна, угідь, послуг. Податковий метод мобілізації доходів бюджету. Державні позики. Емісійний дохід держави. Співвідношення між методами формування доходів бюджету.

Джерела формування доходів бюджету. ВВП як основа дохідної бази бюджету. Причини та умови використання національного багатства для формування доходів бюджету.

Склад і структура доходів бюджету України, їх класифікація. Правове регулювання формування доходів. Особливості податкової структури України, її відмінності від розвинутих країн.

Загальна характеристика податкової системи України. Види непрямих податків, їх роль у доходах бюджету. Пряме оподаткування, його види. Значення прямих податків у формуванні доходів бюджету. Платежі за ресурси, їх види, роль у доходах бюджету.

Неподаткові доходи бюджету, їх характеристика. Доходи від власності та підприємницької діяльності. Доходи від операцій з капіталом. Доходи рентного характеру. Інші неподаткові доходи бюджету.

Офіційні трансферти та їх роль у формуванні доходів окремих бюджетів. Державні та місцеві позики. Організація мобілізації доходів бюджету.

Тема 4. Система видатків бюджетів.

Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. Наукова класифікація видатків бюджету, її ознаки. Процесуальна класифікація бюджетних видатків: функціональна, відомча та економічна. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії. Захищені статті в системі видатків бюджету: склад та практика застосування.

Бюджетне фінансування видатків. Система бюджетного фінансування: відомча та програмно-цільова. Форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, державні інвестиції, бюджетні кредити, державні трансферти. Методи бюджетного фінансування. Склад і структура видатків Зведеного і Державного бюджетів України. Фактори, що впливають на їх зміну. Процес прогнозування показників видаткової частини бюджету.

Тема 5. Видатки бюджету на соціальну сферу.

Кошторисне фінансування як основна форма бюджетного фінансування. Основи кошторисного планування та фінансування, види кошторисів, їх структура.

Роль держави у забезпеченні макроекономічної стабілізації та економічного зростання. Форми державного впливу на розвиток економіки. Регуляторна політика і бюджетні інструменти фінансового регулювання економічного циклу. Завдання, засади і методологічні основи прямого державного фінансування економіки.

Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце у розвитку економіки. Напрями і форми бюджетного фінансування економіки.

Бюджетні інвестиції, їх види. Капітальні вкладення і джерела їх фінансування. Відомча система фінансування та фінансування інвестиційних проектів. Конкурсний відбір об'єктів бюджетного інвестування, його завдання і критерії. Бюджетне фінансування інвестиційних проектів за рахунок цільових державних позик.

Бюджетні кредити, порядок їх видачі і погашення. Порядок дотування збиткових підприємств. Шляхи фінансового оздоровлення державного сектора і ліквідації збитковості.

Галузева структура видатків бюджету України на економічну діяльність. Особливості фінансування видатків на розвиток промисловості та енергетики, будівництва, транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики, сільського та лісового господарства, на розвиток місцевої інфраструктури та комунальної власності. Операційні витрати, їх склад і призначення. Роль і місце бюджету у фінансуванні операційних витрат.

Видатки бюджету на науку, засади та методологічні основи їх фінансування. Організація наукових досліджень і джерела їх фінансування. Фінансування фундаментальних досліджень у наукових установах Академії наук України, у відомчих наукових закладах і вищих закладах освіти. Кошторисне фінансування наукових закладів і наукових програм.

Тема 6 Видатки бюджету на соціальний захист населення.

Соціальні видатки бюджету як відображення соціальної політики держави. Типи соціальної політики та їх вплив на обсяги бюджетного фінансування соціальних видатків. Склад соціальних видатків: видатки на соціальний захист, соціальне забезпечення і соціальну сферу. Соціальне й медичне страхування, їх роль у реалізації соціальної політики і вплив на обсяги бюджетного фінансування. Методологічні основи планування і фінансування соціальних видатків.

Об'єктивні чинники видатків на соціальний захист населення за умов перехідної економіки. Форми і види соціального захисту населення. Склад видатків бюджету на соціальний захист населення, їх роль в умовах переходу до ринкової економіки. Адресні субсидії громадянам на оплату житла і комунальних послуг. Види разової фінансової допомоги громадянам.

Форми і методи фінансового забезпечення установ соціальної сфери. Бюджетне фінансування закладів соціальної сфери, його організація, основи їх кошторисного фінансування.

Засади бюджетного фінансування освіти, роль і місце бюджету у системі фінансового забезпечення освітніх закладів.

Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їх діяльності. Фінансування загальноосвітніх шкіл. Оперативно-сітьові показники діяльності школи, порядок їх визначення. Система заробітної плати вчителів і тарифікація педагогічних працівників. Штати і порядок планування фонду заробітної плати. Складання і перевірка кошторису загальноосвітньої школи. Особливості кошторисного фінансування шкіл-інтернатів. Фінансування дитячих дошкільних закладів: оперативно-сітьові показники, система заробітної плати, штати і планування фонду заробітної плати. Кошторис дитячого дошкільного закладу. Бюджетне фінансування вищої освіти. Особливості кошторисного планування і фінансування у вищих закладах освіти. Штати і система заробітної плати працівників вищої школи. Позабюджетні кошти державних вищих закладів освіти.

Видатки бюджету на охорону здоров'я, їх склад і структура. Засади бюджетного фінансування охорони здоров'я, роль і місце бюджету у фінансовому забезпеченні медицини. Бюджетні заклади охорони здоров'я, організація їх фінансової діяльності. Оперативно-сітьові показники медичних установ. Штати і система заробітної плати медичних працівників. Складання і перевірка кошторису медичних установ. Особливості організації фінансової діяльності закладів охорони здоров'я в умовах бюджетно-страхової медицини.

Засади бюджетного фінансування закладів культури. Склад видатків бюджету на культуру. Особливості складання кошторису бібліотек, будинків культури та інших культурно-освітніх закладів. Фінансування преси, видавництва, радіомовлення, телебачення.

Засади бюджетного фінансування розвитку фізичної культури і спорту, роль бюджету в державній підтримці олімпійського руху. Склад видатків на фізичну культуру і спорт, порядок їх планування і фінансування.

Видатки бюджету на молодіжну політику.

Тема 7. Видатки бюджету на національну оборону, управління економічною діяльністю держави.

Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Воєнна доктрина країни та її вплив на рівень і розмір видатків на оборону. Склад видатків на оборону, порядок їх планування і фінансування. Видатки бюджету на державне управління, їх склад та засади фінансування. Утримання органів законодавчої і виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронну діяльність та безпеку держави. Порядок планування і фінансування видатків бюджету на управління.

Недоліки у плануванні видатків на державне управління. Роль бюджетування у їх подоланні.

Тема 8. Бюджетний дефіцит. Державний борг. Державний кредит

Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування. Дефіцитне бюджетне фінансування. Концепції збалансування бюджету. Світова практика обмежень дефіциту бюджету. Сутність і наслідки квазіфіскальних операцій. Державний і місцевий кредит. Державний та місцевий борг. Економічні наслідки боргу. Методи управління державним боргом. Боргова стійкість державних фінансів. Підходи до визначення економічно безпечного розміру державного боргу.

C. LIST OF COMPETENCIES AND STUDIES TARGETED RESULTS / ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, на діловому та побутовому рівнях. ЗК04. Здатність застосовувати методи аналізу та синтезу, вміти мислити абстрактно і критично. ЗК08. Здатність вчитися перманентно та швидко засвоювати нові знання в сфері фінансів, банківської справи та страхування. ЗК10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Спеціальні (фахові) компетентності (ФК)	ФК01. Розуміння та здатність до критичного осмислення концептуальних основ економічної теорії, які стосуються фінансів, банківської справи та страхування й узагальнюють засади і закономірності функціонування та розвитку фінансових систем. ФК03. Здатність здобувати та обробляти інформацію щодо сучасного стану і тенденцій розвитку фінансової системи та фінансів суб'єктів господарювання.

Програмні результати
навчання
(ПРН)

ФК05. Здатність використовувати способи передачі фінансової інформації при вирішенні прикладних завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
ФК07. Здатність обґрунтовувати, приймати професійні рішення в сфері фінансів, банківської справи та страхування та брати відповідальність за них.
ПРО1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.
ПРО3. Визначати сутність об'єктів, категорій, процедур, інструментів грошового обігу і кредиту.
ПРО8. Розуміти процеси, що відбуваються в системі державних фінансів та її окремих ланках.
ПР12. Знати на високому рівні державну мову, а іноземну мову на рівні необхідному для виконання професійних завдань на первинних посадах в фінансовій сфері.
ПР13. Вміти працювати автономно і в професійній команді, формувати комунікації для вирішення професійних завдань.

D. SEMESTER PLAN / СЕМЕСТРОВИЙ ПЛАН

1 тиждень	Тема 1. Сутність, призначення та роль бюджету держави. 1. Бюджет як економічна категорія. 2. Бюджет як фінансовий план. 3. Роль бюджету у фінансово-кредитному механізмі. 4. Сутність бюджетного дефіциту.	Лекція (2 год.), F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 5, 6. додаткова 1-6.
1 тиждень		Практичне заняття (дискусія) (2 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. Роль державного бюджету в соціально-економічному розвитку держави. 2. Напрямки бюджетної політики держави. Види бюджетної політики. 3. Бюджетне планування: завдання, принципи і методи. Етапи бюджетного планування. 4. Сутність бюджетного прогнозування. Методи прогнозування. Практичні завдання: Складіть схему зведеного бюджету України.
3 тиждень	Тема 2. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України. 1. Основи бюджетного устрою. 2. Бюджетна система України. 3. Бюджетна децентралізація в Україні.	Лекція (2 год.), F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 4, 5, 6. додаткова 1-6.
3 тиждень		Практичне заняття, (дискусія) (2 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. Законодавча та нормативна база функціонування бюджетної системи України. 2. Історичний досвід України у формуванні бюджету. 3. Місцеві бюджети: поняття, склад та структура доходів і видатків. 4. Організація бюджетного регулювання. Форми бюджетного регулювання. Практичні завдання: 1. Проаналізувати динаміку показників зведеного бюджету України за останні 3-5 років. 2. Розрахувати темп приросту доходів зведеного бюджету України рік до року за останні 3-5 років. 3. Проаналізувати частку видатків у структурі зведеного бюджету України за останні 3-5 років.
5,7 тиждень	Тема 3. Система доходів бюджетів. 1. Склад та характеристика доходів бюджету. 2. Податкові надходження. 3. Неподаткові надходження. 4. Трансферти.	Лекція (4 год.), F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 4, 5, 6. додаткова 1-6.
5,7 тиждень		Практичне заняття, (дискусія) (4 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. Соціально-економічна сутність податків. Функції податків. 2. Елементи оподаткування та класифікація податків. 3. Податкові надходження. Практичні завдання:

			Здійснюємо аналіз складових доходів бюджету (3-5 років). Формуємо висновки за результатами факторного аналізу. Шляхом проведення кореляційно-регресивного аналізу прогнозуємо доходи бюджету на наступний бюджетний рік.
9 тиждень	Тема 4. Система видатків бюджетів.	Лекція (2 год.) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 4, 5, 6. додаткова 1-6.
9 тиждень	1. Класифікація видатків та форми бюджетного фінансування. Склад і структура видатків бюджету: 2.1. Видатки Державного бюджету України 2.2. Видатки місцевих бюджетів.	Практичне заняття, (2 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. Роль видатків у фінансовому забезпеченні потреб соціально-економічного розвитку. 2. Аналіз структури видаткової частини бюджету за останні 3 роки. 3. Бюджетне фінансування. Форми та методи бюджетного фінансування. 4. Розпорядники бюджетних коштів. Види та функції. Практичні завдання: Провести розрахунок реальних показників обсягу видатків бюджету області за допомогою методики, що враховує індекс інфляції. Зробити висновки.
11 тиждень	Тема 5. Видатки бюджету на соціальну сферу.	Лекція (2 год.) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 5, 6. додаткова 1-6.
11 тиждень	1. Видатки бюджету на освіту. 2. Видатки бюджету на науку. 3. Видатки бюджету на охорону здоров'я. 4. Видатки бюджету на культуру та мистецтво. 5. Видатки бюджету на фізичну культуру та спорт.	Практичне заняття, (2 год.), F2F	1. Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 2. Проблеми фінансування закладів освіти. 3. Креативні винаходи у науці та шляхи їх фінансування. 4. Факторний аналіз зміни структури видатків на охорону здоров'я за останні 3 роки. 5. Напрями збільшення видатків на культуру та мистецтво, фізичну культуру та спорт. Практичні завдання: Здійснюємо аналіз видатків бюджету на соціальну сферу (3-5 років). Формуємо висновки за результатами факторного аналізу. Шляхом проведення кореляційно-регресивного аналізу прогнозуємо показник на наступний бюджетний рік.
13 тиждень	Тема 6. Видатки бюджету на соціальний захист населення.	Лекція (2 год.) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 5, 6. додаткова 1-6.
13 тиждень	1. Поняття "соціальний захист". Форми соціального захисту. Соціальна політика. 2. Видатки бюджету на соціальну допомогу та забезпечення соціальних гарантій. 3. Розподіл видатків між бюджетами в Україні на фінансування соціального захисту населення. 4. Видатки бюджету соціальне страхування і пенсійне забезпечення.	Практичне заняття, (2 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. На практичному прикладі охарактеризуйте механізм забезпечення соціального захисту населення. 2. Нормативно-законодавчі зміни регламентування розподілу видатків між бюджетами в Україні на фінансування соціального захисту населення. 3. Нормативно-законодавчі зміни регламентування пенсійного забезпечення в Україні. Практичні завдання: Проаналізувати структуру та динаміку видатків по галузі соціальний захист та соціальне забезпечення за останні 3-5 років. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу обчислити прогнозні показники.
15 тиждень	Тема 7. Видатки бюджету на національну оборону, управління економічну діяльність держави.	Лекція (2 год.) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 5, 6. додаткова 1-6.
15 тиждень	1. Видатки бюджету на оборону.	Практичне заняття,	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань:

	2. Видатки бюджету на управління. 3. Видатки бюджету на економічну діяльність держави.	(2 год.), F2F	1. Розкрийте економічний зміст і призначення витрат на оборону. 2. Склад витрат на оборону. 3. З яких джерел здійснюються витрати на управління? 4. Перелічіть джерела фінансування витрат на управління. 5. Обґрунтуйте необхідність скорочення витрат на оборону і управління. Практичні завдання: Здійснюємо аналіз видатків бюджету на: оборону; управління; економічну діяльність (3-5 років). Формуємо висновки за результатами факторного аналізу. Шляхом проведення кореляційно-регресивного аналізу прогнозуємо показники на наступний бюджетний рік.
17 тиждень	Тема 8. Бюджетний дефіцит. Державний борг. Державний кредит	Лекція (2 год.) F2F	Опрацювання літератури: основна 1, 2, 3, 5, 6. додаткова 1-6.
17 тиждень	1. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування. 2. Державний і місцевий кредит. 3. Державний та місцевий борг. 4. Економічні наслідки боргу. Методи управління державним боргом.	Практичне заняття, (2 год.), F2F	Обговорення питань для самоопрацювання та проблемних питань: 1. Дефіцитне бюджетне фінансування. 2. Концепції збалансування бюджету. 3. Світова практика обмежень дефіциту бюджету. 4. Сутність і наслідки квазіфіскальних операцій. 5. Боргова стійкість державних фінансів. 6. Підходи до визначення економічно безпечного розміру державного боргу. Практичні завдання: Зобразити у вигляді стовпчикової діаграми (гістограми) динаміку дефіциту державного бюджету та зведеного бюджету за останні 3-5 років. Здійснюємо аналіз дефіциту бюджету (3-5 років). Формуємо висновки за результатами факторного аналізу. Шляхом проведення кореляційно-регресивного аналізу прогнозуємо показник на наступний бюджетний рік. Визначити частки зовнішнього та внутрішнього боргу у загальному державному боргу України за

Розв'язання **практичних завдань** проводиться з метою набуття студентами практичних вмінь та навичок фінансових розрахунків і формулювання аналітичних висновків у результаті проведення фінансового аналізу. Виконане практичне завдання повинно містити:

- наведення формул та розрахунків аналітичних показників;
- демонстрацію оволодіння студентами методикою проведення відповідної аналітичної роботи;
- висновки, які є підсумками проведених розрахунків, рекомендацією щодо вибору оптимального варіанта показника, базою для обґрунтування майбутнього управлінського рішення.

Кожне практичне завдання містить теоретичні запитання, відповіді на які мають продемонструвати знання студента, що стосуються навчального матеріалу, основних категорій, класифікаційних ознак базових фінансових категорій тощо. При оцінюванні практичних завдань враховуються якість виконання роботи, правильність застосовуваних формул, глибина зроблених висновків.

Об'єктом **самостійної роботи** студентів є програмний матеріал дисципліни.

Самостійна робота студентів полягає у вивченні та опрацюванні відповідної літератури, законодавчих та нормативних документів, виконанні навчальних завдань. Більшість тем, по яких за навчальним планом передбачається самостійна робота, включені до лекційного курсу, і за цими темами заплановані практичні заняття для закріплення отриманих знань. Отже, в ході самостійної роботи за такими темами студенту необхідно опрацювати прослуханий лекційний матеріал, опрацювати додатково рекомендовану літературу і виконати навчальні завдання за вказівкою викладача з метою розширення і поглиблення знань. Навчальні завдання виконуються у письмовій формі і подаються на перевірку викладачу у встановлений строк.

Самостійна робота студента це основний шлях формування таких рис особистості як: самостійність, ініціативність, творчий підхід до конкретно визначеної учбової або практичної ситуації, активізація пізнавальної діяльності студентів.

Завдання самостійно виконуються студентом (при консультуванні викладача) для поглиблення теоретичних знань та одержання практичних навичок, їх застосування для вирішення конкретних практичних задач.

Протягом семестру студенти мають виконати **індивідуальні завдання**:

1) виконання науково-теоретичного дослідження згідно одного із запропонованих напрямків у розрізі аналізу або практичного застосування в Україні на сучасному етапі;

2) участь у конференції та / або підготовка до друку наукової статті.

Виконання науково-теоретичного дослідження виконується за обраним студентом планом, його результати презентуються на практичному занятті.

Тематика рефератів (есе) для індивідуального виконання студентами

1. Періодизація розвитку бюджетних відносин в Україні.
2. Економічна суть та функції бюджету.
3. Характеристика розподільчої функції бюджету.
4. Економічна необхідність та класифікація видів фінансового контролю.
5. Бюджетний механізм, його складові підсистеми.
6. Особливості функціонування бюджетного (кредитного, податкового тощо) механізму за сучасних умов.
7. Бюджетна політика в Україні, основні напрями та шляхи реалізації.
8. Основні засади бюджетної політики у NNN році.
9. Основні напрями бюджетної політики України на NNN рік: мета та завдання.
10. Поняття та склад бюджетної системи України.
11. Основи та принципи бюджетного устрою.
12. Система органів управління бюджетною системою України.
13. Основні завдання та функції органів управління бюджетною системою (на вибір – МФУ, Державна казначейська служба, ДПС, ФДМ, Рахункова палата).
14. Міжбюджетні відносини та бюджетне регулювання.
15. Бюджетні системи країн з розвинутою економікою (на вибір – США, Великобританія, Російська Федерація, Німеччина, Європейський Союз, інші країни).
16. Суть та функції бюджетного планування.
17. Принципи бюджетного планування доходів та видатків.
18. Методи бюджетного планування доходів та видатків.
19. Використання програмно-цільового методу в бюджетному плануванні.
20. Бюджетне прогнозування та його роль у бюджетному процесі.
21. Поняття та економічний зміст бюджетного процесу.
22. Учасники бюджетного процесу, їх повноваження.
23. Бюджетні повноваження законодавчих/представницьких органів влади.
24. Бюджетні повноваження виконавчих органів влади.
25. Характеристика основних етапів бюджетного процесу в Україні (окремо на державному та місцевому рівнях).
26. Складання проекту бюджету.
27. Розгляд та затвердження проекту бюджету.
28. Виконання бюджету, порядок внесення змін до нього.
29. Облік та звітність про виконання бюджету.
30. Поняття бюджетних запитів, їх необхідність, структура та порядок складання.
31. Поняття кошторису доходів та витрат бюджетної установи, його види.
32. Зміст основних кодів видатків кошторису бюджетної установи, порядок їх розрахунку.
33. Економічна суть та класифікація доходів бюджету.
34. Податкові доходи бюджетів, їх характеристика.
35. Неподаткові надходження, їх значення у формуванні доходів бюджетів.
36. Доходи від операцій з капіталом.
37. Міжбюджетні трансферти, їх види та порядок перерахування.
38. Доходи цільових фондів.
39. Порядок касового виконання Державного бюджету за доходами.
40. Порядок касового виконання місцевих бюджетів за доходами.
41. Економічна суть та класифікація видатків бюджету.
42. Бюджетна класифікація видатків.
43. Програмно-цільова класифікація видатків.
44. Функціональна класифікація видатків.
45. Відомча класифікація видатків.
46. Економічна суть та принципи бюджетного фінансування видатків.
47. Форми бюджетного фінансування видатків.
48. Аналіз складу та структури видатків бюджету (на прикладі Державного або місцевих бюджетів).
49. Касове виконання Державного бюджету за видатками.
50. Касове виконання місцевих бюджетів за видатками.
51. Економічна суть, склад та необхідність видатків бюджету на соціальні послуги.

52. Чинний порядок планування видатків бюджету на соціальну сферу.
53. Склад та особливості планування видатків бюджету на освіту.
54. Особливості планування видатків на охорону здоров'я, їх склад.
55. Склад та особливості планування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.
56. Особливості планування видатків на культуру та мистецтво.
57. Планування видатків на фізичну культуру та спорт.
58. Чинний порядок бюджетного фінансування видатків на соціальну сферу.
59. Необхідність та склад видатків бюджету на економічну діяльність.
60. Фінансові методи державного регулювання національної економіки.
61. Класифікація видатків на розвиток економіки за функціональним призначенням.
62. Напрями та форми бюджетного фінансування економіки.
63. Планування та фінансування видатків на окремі галузі економіки (промисловість, агропромисловий комплекс, будівництво, машинобудування, вугільна промисловість).
64. Фінансова підтримка малого бізнесу та підприємництва за сучасних умов.
65. Необхідність планування та фінансування видатків на державне управління.
66. Особливості планування та фінансування видатків на міжнародну діяльність.
67. Склад та планування видатків на судову владу.
68. Склад видатків та особливості їх планування на національну оборону.
69. Економічна суть, функції та класифікація державного кредиту.
70. Форми державного кредиту, їх характеристика.
71. Економічна суть державного боргу, його структура.
72. Обслуговування та управління державним боргом.
73. Методи та принципи управління державним боргом.
74. Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на бюджетну систему України.

Літературу і законодавчі акти з теми індивідуального практичного завдання студент підбирає самостійно, використовуючи для цього бібліотечний каталог. Для підготовки індивідуального практичного завдання студент повинен використовувати спеціальну літературу, що стосується теми, періодичні видання (газети, журнали), наукові статті. Консультації з питань підбору літератури студент може отримати у викладача чи у працівників бібліотеки. Перелік використаної літератури і законодавчих актів додається до індивідуального завдання.

Студент може взяти участь у будь-якій міжвузівській, міжрегіональній, всеукраїнській або міжнародній науково-практичній конференції. При цьому доповіді формується під керівництвом викладача.

Студент може підготувати до друку статтю до будь якого збірника наукових праць. При цьому керівництво його роботою має здійснювати викладач.

Вивчення дисципліни передбачає регулярний контроль набутих знань та навичок. Для цього проводиться: 1) опитування та обговорення питань, винесених на самоопрацювання та перевірка виконаних аналітичних завдань; 2) перевірка виконаної індивідуальної роботи у вигляді реферату (есе).

Детальний план проведення практичних занять, завдання для практичних занять, завдання та вимоги до самостійної та індивідуальної роботи містяться в Методичних рекомендаціях для проведення практичних занять, виконання індивідуальної та самостійної роботи з дисципліни «Бюджетна система» для здобувачів вищої освіти на початковому (короткий цикл) рівні спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної та заочної форм навчання та системі MOODLE.

Вітається добровільне опанування курсу на онлайн платформі за тематичним планом курсу: <https://www.coursera.org/> або <https://prometheus.org.ua/>. За результатами проходження курсів здобувачі здійснюють презентацію результатів навчання та отримують додаткові бали.

E. BASIC LITERATURE (OBLIGATORY TEXTBOOKS) / ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА (ОБОВ'ЯЗКОВІ ПІДРУЧНИКИ)

1. Алексеев І.В. Бюджетна система: підруч. / І.В. Алексеев, Н.Б. Ярошевич, І.Ю. Кондрат, М.В. Ливдар. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. - 400 с.
2. Бюджетний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 28 груд. 2014 р. / Верховна Рада України. — Відомості Верховної Ради України, 2010, № 50-51, с. 572.
3. Миськів Г. Бюджетна система: теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях): навчальний посібник. / Г. Миськів.- Львів: Растр-7, 2020. – 272 с.
4. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». – К., 2017. – 184 с.
5. Федосов В.М. Бюджетна система: підруч. / В.М. Федосов, С.І. Юрій. - К.: Центр учбової літератури, 2017. – 871 с. 7. Юрій С.І. Бюджетна система: підруч. / С.І. Юрій, В.Г. Дем'янишин, О.П. Кириленко. — Тернопіль: ТНЕУ, 2013. —

F. COMPLEMENTARY LITERATURE / ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.treasury.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.sta-sumy.gov.ua>. – Назва з екрана.
4. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.kmu.gov.ua>. – Назва з екрана.
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрана.

G. THE MOST IMPORTANT PUBLICATIONS OF THE AUTHOR(S) CONCERNING PROPOSED CLASSES / ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ АВТОРА, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕМАТИКОЮ ЗАПЛАНОВАНИХ ЗАНЬ

1. Садовенко М. М. Аналіз фіскальної ефективності ПДВ в контексті її оптимізації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – Випуск 11. – Одеса. – 2015. – С.250-255.
2. Садовенко М.М. Проблеми та перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування за напрямом онкологія. [Електронний ресурс] / М.М. Садовенко, А. М. Арієнчук // Економіка та суспільство. – 2016. - №7. - Режим доступу: ISSN: 2524-0072
3. Садовенко М.М., Слюсаренко К.В. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 1.- С. 80-90. - Режим доступу: <https://ISSN: ISSN 1993-0259. ISSN 2219-4649>
4. Sadovenko Maryna, José Manuel Macedo Botelhub Innovation approaches of social risk's estimation and formation of social insurance funds // Periodyk naukowy Akademii Polonijnej, Częstochowa, Akademia Polonijna w Częstochowie, 2017, 24 (2017) nr 5, – S. 33-39/ - Режим доступу: <https://doi.org/10.23856/2404>
5. Садовенко М. М. Проблеми та перспективи розвитку медичного страхування в Україні / М. М. Садовенко, А. О. Чепяк // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2018. - Т. 23, Вип. 4. - С. 139-142. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vopu_econ_2018_23_4_30.
6. Садовенко М. М., Арієнчук А. М. Проблеми та шляхи вдосконалення системи прямого оподаткування в Україні. Бізнес Інформ. 2019. №12. С. 325–331. - Режим доступу: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-12-325-331>.
7. Sadovenko M., Vasylichuk I., Sliusarenko K. Environmental taxation and its impact on stimulating the development of smart industry. Proceedings of the III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence 2020 (ISC-SAI 2020), pp. 192-200. DOI: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200318.024>

H. PREREQUISITE AND POSTREQUISITE / ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ

Навчальна дисципліна базується на нормативних та за вибором навчальних дисциплінах: «Економічна теорія», «Фінанси», «Податкова система», «Фінанси, Гроші та кредит». Навчальна дисципліна є необхідною для опанування подальших навчальних дисциплін: «Страхування», «Страхові послуги», «Фінанси підприємств» тощо. Обов'язкового знання іноземних мов не потребує.

I. SCOPE AND TYPE / КІЛЬКІСТЬ ВІДВЕДЕНИХ ГОДИН ТА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЬ

	Денна	Заочна
Лекції	18	6
Практичні (лабораторні)	18	6
Самостійна робота студента (СРС)	72	96
Індивідуально-консультативна робота (ІКР)	12	12
Курсова робота	-	-

J. CURRENT AND FINAL EVALUATION / ПОТОЧНЕ ТА ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

	Денна	Заочна
Поточний контроль, в т.ч.:	100	100

оцінювання під час аудиторних занять	10	10
виконання контрольних (модульних) робіт	10	10
виконання і захист завдань самостійної роботи	20	20
науково-дослідницька робота	10	10
добровільне опанування курсу на онлайн платформі https://www.coursera.org/ або https://prometheus.org.ua/ .	50	50
Разом	100	100

Шкала балів	Оцінка за 4-бальною шкалою	Шкала ECTS
90 – 100	Відмінно	A
80 – 89	Добре	B
70 – 79		C
66 – 69		D
60 – 65	Задовільно	E
21 – 59		FX
0 – 20	незадовільно з можливістю повторного складання екзамену (заліку)	F
	незадовільно з можливістю вивчення дисципліни за індивідуальним графіком у формі додаткової індивідуально-консультативної роботи	

K. CODE OF CONDUCT OF THE COURSE / КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Для успішного проходження курсу та складання контрольних заходів необхідним є виконання наступних обов'язків:

- не запізнюватися на заняття;
- не пропускати заняття (як лекційні, так і практичні), в разі хвороби мати довідку або її ксерокопію;
- самостійно опрацьовувати весь лекційний матеріал та ресурси для самостійної роботи;
- конструктивно підтримувати зворотній зв'язок з викладачем на всіх етапах проходження курсу (особливо під час виконання індивідуальної роботи);
- своєчасно і самостійно виконувати всі передбачені програмою завдання для практичних занять та індивідуальної роботи;
- брати очну участь у контрольних заходах;
- будь-яке відтворення результатів чужої праці (виключаючи практичну роботу над командним проектом), в тому числі використання завантажених з Інтернету матеріалів, як власних результатів, кваліфікується, як порушення норм і правил академічної доброчесності, та передбачає притягнення до відповідальності у порядку, визначеному чинним законодавством.

L. METHODS OF CONDUCTING / МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекцій використовується *пояснювально-ілюстративний метод*, коли студенти одержують знання з законодавчих документів, учбової або методичної літератури, сприймаючи і осмислюючи надані положення, визначення факти, висновки.

Під час практичних занять використовується:

- *репродуктивний метод* (репродукція – відтворення), коли розглядаються певні ситуації і виконується відповідні різноманітні завдання за інструкціями, приписаннями, правилами згідно приведеним зразкам для аналогічних ситуацій, що дозволяє сформувати знання, навички і вміння у студентів, а також опанувати основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікацію).

- *дослідницький метод*, коли проводиться порівняльний аналіз законодавчих документів в різних редакціях, спостерігаються відмінності і робляться самостійні висновки щодо змін в політиці держави у сфері загальнодержавного соціального страхування.

Під час самостійного виконання реферату (есе) студенти опановують матеріал, який не викладається на лекціях, виконуючи пошук джерел необхідної інформації обґрунтовуючи зроблені висновки.

M. TOOLS, EQUIPMENT AND SOFTWARE / ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

мультимедійний клас з ПК, цифровий проектор

[Zoom](#) – хмарна платформа для відео і аудіо конференцій та вебінарів

ZELIS - система призначена для тестування знань студентів в двох режимах: автоматизований контроль знань та тестування по бланкам.

N. STUDENT RESOURCES, MOOC PLATFORMS / ЦИФРОВІ РЕСУРСИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА ВІДКРИТІ ДИСТАНЦІЙНІ ОНЛАЙН КУРСИ

Студентам пропонується доступ до навчальних матеріалів дисципліни - moodle.kneu.dp.ua:

[Coursera](https://www.coursera.org/) – безкоштовні онлайн-курси з різних дисциплін, у разі успішного закінчення яких користувач отримує сертифікат про проходження курсу.

EdX – онлайн-курси від закладів вищої освіти.

Prometheus — український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів.

O. FEEDBACK/ ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК

Електронні листи є найкращим способом зв'язатися з керівником курсу, і, будь ласка, додайте шифр групи в темі листа. Якщо ви надішлете мені електронне повідомлення, надайте мені, принаймні, 24 години, щоб відповісти. Якщо ви не отримаєте відповідь, відправляйте листа повторно.

P. ACADEMIC HONESTY/ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Державний університет економіки і технологій очікує від студентів розуміння та підтримання високих стандартів академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Положення про академічну доброчесність у Державному університеті економіки і технологій (нова редакція) затверджено Вченою радою 25.11.2021 р., Протокол № 5 та введено в дію Наказом від 25.11.2021 р. № 169:
https://www.duet.edu.ua/uploads/normbase/243/pol_AD.pdf

APPROVED / ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням кафедри фінансів, банківської справи та страхування Державного університету економіки і технологій - протокол № 1 від 29.08.2022 року

Укладач

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Кафедрою фінансів, банківської справи та страхування
Протокол № 1 від 29 серпня 2022 року
В.о. завідувача кафедри

Науково-методичною радою Державного університету
економіки і технологій
Протокол № 1 від 20 вересня 2022 року
Голова науково-методичної ради

Марина САДОВЕНКО

Марина САДОВЕНКО

Валентин ОРЛОВ